

УДК 398 = 161.2:811.161.2'38

Р. Л. Сердега

Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Лінгвофольклористичні витoki в працях О. О. Потебні

Сердега Р. Л. Лінгвофольклористичні витoki в працях О. О. Потебні. Сьогодні без належного осмислення наукових досягнень видатного представника Харківської філологічної школи О. О. Потебні не може обійтися жоден дослідник мови. Значну увагу вчений приділяв питанням, пов'язаним із вивченням мови фольклору. Олександра Опанасовича Потебню можна назвати предтечею української лінгвофольклористики. Мову фольклору видатний філолог розглядав як джерело світогляду, ментальності, психічного складу та історії народу. В статті розглянуто й проаналізовано ті праці, в яких О. О. Потебня фактично заклав підвалини сучасної лінгвофольклористики.

Ключові слова: лінгвофольклористика, О. О. Потебня, мова фольклору, усна народна словесність.

Сердега Р. Л. Лингвофольклористические истоки в трудах А. А. Потебни. Сегодня без надлежащего осмысления научных достижений выдающегося представителя Харьковской филологической школы А. А. Потебни не может обойтись ни один исследователь языка. Значительное внимание ученый уделял вопросам, связанным с изучением языка фольклора. Александра Афанасьевича Потебню можно назвать предтечей украинской лингвофольклористики. Язык фольклора выдающийся филолог рассматривал как источник мировоззрения, ментальности, психического состояния, истории народа. В статье рассмотрены и проанализированы те труды, в которых А. А. Потебня фактически заложил фундамент современной лингвофольклористики.

Ключевые слова: лингвофольклористика, А. А. Потебня, язык фольклора, усная народная словесность.

Serdega R. L. Folklore Linguistics Origins in the Works of O. O. Potebnya. Today any researcher of language can't do without works of the representative of the Kharkiv philological school O. O. Potebnya. The scientist paid great attention to issues related to the study of folklore language. Oleksandr Opanasovych Potebnya can be called a forerunner of the Ukrainian folklore linguistics. An outstanding philologist considered the language of folklore as a source of world outlook, mentality, mental state, and the history of the people. The article reviews and analyzes the works in which O. O. Potebnya actually laid the foundation of modern folklore linguistics. The Kharkiv linguist set forth integral studies about nature of word and poetic work. This doctrine has absorbed the achievements of European intellectual thought. O. O. Potebnya considered a large number of folklore texts. A scientist became familiar with to work from collection of folklore. He collected the standards of folklore texts on Slobozhanschyna. However these standards were published only in XX century. The Large merit of O. O. Potebnya consists in that he gave to us the standards of analysis of language units taking into account etymology, analogies in other languages, contextual surroundings, intercommunication of facilities of expression. The prognostic character of row of ideas of scientist, in particular, and in industry of study of verbal folk literature, predetermines the urgent necessity of the new reading him scientific works.

Keywords: folklore linguistics, O. O. Potebnya, folklore language, oral folk literature.

О. О. Потебню справедливо вважають основоположником Харківської філологічної школи. Він чітко визначив риси, що відрізняють очолюваний ним напрямок від інших. Характерною особливістю Харківської філологічної школи, слушно зазначає Т. Ю. Лисиченко, є різнобічність наукових інтересів, тісний зв'язок лінгвістики з проблемами суміжних наук: розробка проблем мовознавства та літературознавства на основі досягнень філософії, історії, літературознавства, культурології, етнографії, психології [3:173]. Мова крізь призму цього зв'язку розглядається О. О. Потебню як духовна творчість. Справді, вчений виробив своєрідний і неповторний дух цілого напрямку в мовознавстві. О. О. Потебню можна назвати предтечею української лінгвофольклористики, бо він звертав увагу не тільки на саму народну творчість, а й цікавився

мовою фольклору. Отже, мета нашої статті полягає в окресленні лінгвофольклористичних витоків, закладених у працях О. О. Потебні.

Видатний мовознавець зробив чималий внесок у вивчення народної поетичної творчості та етнографії. В його багатій науковій спадщині знаходимо цілу низку праць, в яких, по суті, закладається фундамент сучасної української й певною мірою навіть слов'янської лінгвофольклористики, бо вчений не обмежував себе дослідженням лише українського фольклору, а й активно залучав до своїх студій зразки сербської та російської усної народної творчості. Так, наприклад, у магістерській дисертації О. О. Потебні «О некоторых символах в славянской народной поэзии» (1860), поряд з українськими, російськими, білоруськими, польськими та чеськими матеріалами усної народної словесності чи не найчастіше аналізуються тексти сербських народних пісень, прислів'їв та інших фольклорних

жанрів, головним чином із зібрання Вука Караджича, яке Олександр Опанасович Потебня – що цілком очевидно з поданих прикладів та їх фахового наукового опису – знав до тонкощів і надзвичайно цінував. Зокрема, український лінгвіст використовує такі праці В. Караджича, як «Српске народне пјесме» (1841–1845), Кн. 1–5, «Српске народне пословице и друге различне, као оне у обичај узете ријечи» (1849), такі праці В. Караджича, як «Српске народне пјесме» (1841–1845), Кн. 1–5, «Српске народне приповјетке» (1853), «Српски рјечник истумачен њемачкијем и латинскијем ријечима» (1852) [10]. Отже, у цій праці розглядаються й аналізуються з широким залученням різножанрового, в основному пісенного (хоча є приклади із замовлянь, загадок, казок та ін.), фольклорного матеріалу символічні значення характерних для текстів усної народної словесності слов'ян лексем.

Крім вже згаданої вище «О некоторых символах в славянской народной поэзии», серед праць О. О. Потебні можна назвати ще цілу низку тих робіт, де висвітлюються питання вивчення усної народної словесності. Учений до проблеми дослідження мови фольклору звертався протягом свого життя, постійно тримаючи її в колі свого зору. Назвемо ці праці: «Мысль и язык» (1862), «О связи некоторых представлений в языке» (1864); «О мифологическом значении некоторых обрядов и поверий» (1865); «О доле и сродных с нею существах» (1867), «О купальских огнях и сродных с ними представлениях» (1867); «Переправа через воду как представление брака» (1868), «Объяснение малороссийских и сродных народных песен» (т. 1–2, 1883–1887), рецензія на «Народные песни Галицкой и Угорской Руси, собранные Я. Ф. Головацким» (1880), «Обзор поэтических мотивов колядок и щедровок» (1884–1887), «Из лекций по теории словесности: Басня. Пословица. Поговорка» (1894), «Из теории словесности: Поэзия и проза. Тропы и фигуры. Мышление поэтическое и мифическое. Приложения» (1905) та ін. Вже самі назви вказаних праць свідчать про те, що наукові погляди О. О. Потебні виникли й сформувалися на основі вивчення й узагальнення даних мовознавства, літературознавства й фольклористики.

Інтерпретація народнопоетичних одиниць здійснена Олександром Потебнею в його наукових розвідках протягом середини XIX – початку XX ст. залишається актуальною для сучасних мовознавчих пошуків, зокрема й лінгвофольклористичних. Насамперед, відзначимо, що учений творив у період, коли активно розвивалися зіставні студії фольклору. Праця О. О. Потебні «О некоторых символах славянской народной поэзии» (1860) з'явилася в контексті ґрунтовних славістських досліджень Й. М. Бодяньського «О народной поэзии

славянских племён» (1837), О. М. Афанасьєва «Поэтические воззрения славян на природу» (1856–1868), М. І. Костомарова «Славянская мифология» (1874), Ф. Міклошича «Изобразительные средства славянского эпоса» (1895), в яких ішлося про виразові одиниці як наслідок відображення давніх мифологічних уявлень, народної ментальності. Отже, свою наукову діяльність учений починає як етнограф, мифолог, дослідник слов'янської народної давнини і словесності. Зазначеною дисертацією О. О. Потебня започаткував низку історико-порівняльних досліджень 60-х рр., присвячених обрядам, віруванням, релігійно-поетичному світосприйняттю давніх слов'ян та споріднених з ними народів.

Філософсько-лінгвістичне дослідження «Мысль и язык» (1862) приносить ученому визнання серед представників тодішньої науки в Росії. В ньому О. О. Потебня виступає як основоположник філософсько-теоретичного вивчення мови. Для ілюстрації своїх теоретичних положень дослідник часто використовує приклади з фольклору. Вчений надає великого значення символічним значенням, наявним у мові, зокрема народній поезії, наголошуючи, що «символізм уже в зачатках людського мовлення відрізняє його від звуків тварин і вигуків» [11:99]. І саме він (символізм мови), на думку О. О. Потебні, може бути названий його поетичністю [11:160]. Слово є мистецтвом, поезією [11:176], а отже воно разом із поезією «зосереджує в собі все естетичне життя народу» [11:177]. Наявний у згадуваній праці й аналіз, характерних для текстів фольклору мовних засобів, зокрема постійних епітетів: *чорна хмара, ясна зоря, червона калина, дрібен дощ*, двочленних поєднань типу *мала-невеличка*, характерного для усних народних творів явища паралелізму.

Праця «О связи некоторых представлений в языке» (1864) відразу починається з аналізу народної пісні про Марусю, зафіксованої в збірнику А. Л. Метлинського «Народные южнорусские песни» (1854) [11:444]. У цій розвідці О. О. Потебня продовжує аналізувати народнопоетичну символіку, звертає увагу на етимологію та семантику фольклорного слова і все це робить в порівнянні з фактами мов інших слов'янських народів.

В роботі «О мифологическом значении некоторых обрядов и поверий» (1865) учений звертає увагу в першу чергу на різдвяні обряди, повір'я, але не обмежується лише цим святом залучає для аналізу й інші народні свята. Свої теоретичні викладки ілюструє численними прикладами з творів усної народної творчості (колядок, щедрівок, весільних пісень, прислів'їв, казок та ін.), причому знову ж таки приклади бере з різних слов'янських мов, зіставляє й порівнює різножанрові фольклорні твори слов'ян між собою,

заглиблюється в слов'янську міфологію, етимологію та символіку народнопоетичного слова, з'ясовує семантику окремих лексем. Приходить до висновку, що язичницьке свято, яке співпало з Різдом і близькими до нього християнськими святами, було пов'язане з божеством вогню та грому, родючості, багатства, шлюбу й таким, що мало відношення до смерті [11:390].

У праці «О доле и сродных с нею существах» (1867) О. О. Потебня послуговується такими ж методологічними прийомами, як і попередній, зокрема на початку з'ясовує семантику та етимологію слова «доля», залучає для порівняльно-історичного студіювання фольклорний матеріал різних слов'янських народів. Розкриває на прикладі долі й горя суть уособлення та міфу: «Образи, подібні долі й горю, можуть сприйматися двоюко: або вони здаються уособленнями, позбавленими об'єктивного буття, або істотами, що таке буття мають. У першому випадку залишимо за ними назву уособлень, а в другому назвемо їх міфічними особами» [11:482–483]. Міфічний образ – не вигадка, не довільна комбінація даних, узятих із голови, а таке їх поєднання, яке здавалося найбільш відповідним дійсності. Міф – це акт пізнання. Він може бути засвоєний народом тільки тому, що заповнює певний пробіл у системі знань [11:483].

Дві наступні праці «О купальских огнях и сродных с ними представлениях» (1867) і «Переправа через воду как представление брака» (1868) також є порівняльно-історичними і присвячені згадуванню у назві обрядам і віруванням, релігійно-поетичному світосприйняттю давніх слов'ян, відповідним символам тощо. Так, наприклад, *сокіл* символізує нареченого, молода теж позначається орнітологічним символом (*голубка*, *ластівка* і т. ін.) [11:554–555], *пити* – любити, *калина* – символ дівочтва, краси і кохання, пояснюється вираз калиновий міст – переправа молодих, місце переходу і т. ін. У праці, вміщеній у журналі «Русській філологічній вѣстникъ», що видавався у Варшаві, «Обзор поэтических мотивов колядок и щедривок» (1884, 1885, 1886, 1887) О. О. Потебня залишається вірним розробленому ним історико-порівняльному методу, аналізуючи колядки і щедрівки на широкому слов'янському тлі, залучаючи як суто мовні, так і звичасво-обрядові паралелі сербського, польського, чеського болгарського, македонського та інших слов'янських і не тільки слов'янських народів. Так, наприклад, аналізуючи один із мотивів (пречиста відмикає пекло й випускає всі грішні душі, крім однієї), вчений вказує на його зв'язок із поминанням мертвих й ілюструє обрядом, наявним в осетинського народу [8:64]. За змістом «Обзор поэтических мотивов колядок и щедривок» далеко виходить за межі визначеної теми. Крім спостережень і заміток про колядку й щедрівку, в

цій роботі багато цінних зіставлень і думок про пісні весільні, весняні, літні, купальські та ін. Праця охоплює великий запас цінних спостережень, розробок і висновків у галузі народної поезії, її форм та змісту. Поряд з тим у праці поставлені й деякою мірою розв'язані на матеріалі народної поезії питання теорії художньої творчості. Поетичні засоби вчений розглядає з метою розкриття специфіки народної творчості. Поети різних часів і народів, прагнучи до конкретності образів, досягають цієї мети або тим, що самим зображенням ясно вказують точку зору, з якої воно сприйнято, або, що може бути більш первинним, ставлять на цю точку зору себе чи іншу людську або людиноподібну істоту. Чим ширший світогляд, тим вище повинен стояти той, чіми очима дивиться співець.

Не будемо далі детально зосереджуватися на змісті всіх, написаних О. О. Потебнею, праць, бо його наукова творчість може бути темою окремого дослідження, що зокрема переконливо довів своєю монографією М. К. Дмитренко [2], а лише зупинимося на істотних для лінгвофольклористики моментах, наявних у роботах видатного харківського мовознавця.

Важливим для з'ясування мовностилістичних вартостей усної словесності було питання походження народної поезії. О. О. Потебня вважає усну словесність найдавнішим етапом художньої творчості. Народна поезія і література служать, на його думку, «представниками двох різних станів людської думки, які відносяться один до одного як ступені, попередній і наступний» [4:166]. Багато вчених того часу слушно відзначали, що фольклорний текст, який виникає внаслідок праці невідомого поета, утворюючись на основі мистецького канону, «впродовж свого життя є не одним твором, а низкою варіантів» [6:143]. Новаторським було те, що, як слушно зауважує Н. О. Данилюк, дослідник, визнаючи підпорядкованість тексту традиційним вимогам, вказував на креативний підхід носіїв народної поезії. Він звернув увагу на прийом різнооформленості тієї самої думки в народній поезії, який зумовлює великі можливості вибору в межах традиційного арсеналу мовностилістичних засобів [1:23].

О. О. Потебня чи не перший вказав на те, що фольклор може стати предметом спеціальних мовознавчих студій. Так, наприклад, у рецензії на збірник пісень, зібраних Я. Ф. Головацьким, учений відзначив: «Народна пісня становить матеріал для мовознавства, етнографії, історії, психології та ін. Але цим наукам потрібна зовсім не пісня, а, наприклад, мовознавству – звук, слово, форма, зворот і т. ін.» [4:79]. О. О. Потебня розглядав словесні засоби фольклору крізь призму розробленого ним психологічного напряму

дослідження мови, створивши цілісну теорію образного слова. Осмислення природи поетичного символу стало визначальним в його працях «Мысль и язык» (1862), «О связи некоторых представлений в языке» (1864), «Из лекции по теории словесности» (1894), «Из записок по теории словесности» (1905) тощо. Учений вважав, що поезія – це слово, яке не втратило зв'язку з живим уявленням. Народна фантазія, на думку О. О. Потебні, «відновлює чуттєву, збуджувальну діяльність фантазії слів через так звані епічні вислови», тобто через такі постійні сполучення слів, в яких одне вказує на внутрішню форму іншого [7:145]. До них автор зараховував традиційні епітетні сполуки типу *красна дівчиця*, тавтологічні вислови (*діло ділати*), парні утворення (*мир – народ, плакати – ридати*) і т. ін.

Аналізуючи символіку кольоративних епітетів, дослідник помітив специфічну якість їх семантики, на що звертали увагу дослідники пізніших часів (О. М. Веселовський, С. Є. Нікітіна, С. Я. Єрмоленко, О. Т. Хроленко та ін.): розширення конотативного й розмитість предметного значення. Так, прикметник *білий* стає універсальним знаком всього позитивного. У висловах *білі руки, біле личко, біле тіло, білі ноги, біла сорочка, біла постіль, біла хата, білий день, білий світ, біл-камінь* та ін. епітет не стільки називає колір, скільки виражає позитивно-оцінну семантику. Значення кольору певною мірою втрачають й інші епітети (*зелений, червоний, чорний*), які часто виступають у функції оцінних слів. Зауважимо, що О. О. Потебня знаходив елементи символу вогонь-світло у тих поняттях, які можуть супроводжуватися означенням *красний (червоний)*. На думку вченого, «калина стала символом дівчиці тому ж, чому дівчиця названа красною, за єдністю основного уявлення *вогню-світла* в словах *дівчиця, красний, калина*». Епітетні сполуки, на перший погляд алогічні за своєю змістом, як-от: *зелене вино, зелений меч, сині стріли* О. О. Потебня пояснював первинним сприйманням кольору через поняття сяючого, яскравого, блискучого. Вказував він також на інші семи означення зеленого: «Зелен як епітет рослини, відповідає слову молод, епітету людини» [9:35]. Можна припустити, що сполука *зелене вино* також має значення «молоде». Аналізуючи семантику народнопоетичного слова, слід враховувати, що воно є елементом художнього тексту, а тому в його структурі виникають специфічні явища, які спостерігав свого часу О. О. Потебня. Він помітив, що для фольклорного слова характерна максимальна узагальненість, невизначеність семантики і слушно зауважив таке: «Неможливо припустити, щоб людина зі здоровим глуздом не знала різниці між загальновідомими речами або, знаючи, називала відомі рослини в один і той же

час і калиною, і малиною, і смородиною. Лишається думати, що зіставлення непеєднаних частковостей не є порушенням логічного закону, а способом позначення понять вищого порядку, способом узагальнення, нерідко – ідеалізації в значенні зображення предмета такого роду» [5:418]. Цінним є те, що значення слова вчений завжди з'ясував, спираючись на контекст.

У працях О. О. Потебні закладено підвалини сприймання слова як концепту, який, з одного боку, є одиницею мови, а з другого, – фактом людського мислення. Тісно пов'язуючи мову і мислення, дослідник звертав увагу на їх національну специфіку. Він розкрив особливості форм художнього поетичного мислення, що відбувається за допомогою образів, виводячи його зі сприйняття навколишнього світу. Визначаючи, що зміст народної поезії становить не природа, а людина, учений, з одного боку, вказав на антропоцентричний характер усної словесності, а з другого, – з'ясував основні закони утворення рядів уявлень (асоціація та ототожнення), які є наслідком постійного зіставлення явищ навколишнього світу і людського життя й базою для творення виразових одиниць. В основі символів народної поезії О. О. Потебня вбачав усталені, типові ознаки, які дають змогу ототожнювати назву символу й позначуваний ним предмет. Сильною ознакою наукового методу дослідника є те, що, пояснюючи символи, О. О. Потебня звертався до екстралінгвістичних чинників, до історії та культури, обрядової реальності.

Описуючи форми існування порівнянь у фольклорі, вчений виділив і детально проаналізував кілька різновидів: «Порівняння виражається в народній поезії або так, що символ цілком відповідає своєму предмету, або так, що між тим та іншим допускається деяка відмінність. У повному порівнянні символ то є прикладкою (*кінь-сокіл*), то обставиною в орудному відмінку (*зегзицею кичет*), то розвинутим реченням» [9:207]. О. О. Потебня протестив також різні види семантико-синтаксичного паралелізму, що сприяють закріпленню символічного значення. Він писав так: «зміст народної поезії складає не природа, а людина, тобто те, що складає найважливіше в світі для людини» [4:65]. Вчений слушно зауважував, що паралелізм уснонародного твору становить «так би мовити, розмах думки, без якого не існувала б і сама думка. Людина звертається всередину себе тільки від зовнішніх предметів, пізнає себе спочатку тільки за собою» [4:65]. Розглядаючи такі виразові одиниці, як метонімію, метафору, синекдоху, порівняння, автор не лише продемонстрував особливості їх структури і змісту у фольклорних текстах, що робили і його попередники, але й звернув увагу на зв'язок, взаємопроникність мовних образів. Символи ж,

зокрема порівняння й метафори, дослідник виводив із зіставлень, які виявляють три основні залежності: порівняння, протиставлення і власне причинові відношення. Таким чином, завдяки зусиллям О. О. Потебні було розглянуто велику джерельну базу фольклорних текстів (до створення якої він теж долучився, здійснивши записи на Слобожанщині). Щоправда, друкований варіант українських народних пісень, зафіксованих ним, з'являється завдяки зусиллям М. К. Дмитренка лише в 1988 р. [12].

Таким чином, у працях О. О. Потебні закладені підвалини сучасної лінгвофольклористики, бо загалом мова (і мова фольклору зокрема) фактично розглядається ним як джерело світогляду, ментальності, психічного складу, історії народу. Крім того, він сформулював теорію словесності –

цілісне вчення про природу слова й поетичної творчості, яке увібрало в себе здобутки європейської інтелектуальної думки. Велика заслуга О. О. Потебні полягає в тому, що він подав нам зразки аналізу мовних одиниць з урахуванням етимології, аналогій в інших мовах, контекстуального оточення, взаємозв'язку виразових засобів. Враховуючи прогностичний характер ряду ідей ученого, зокрема, і в галузі вивчення усної народної словесності, все нагальнішою стає потреба нового прочитання його текстів. Сьогодні без належного осмислення наукових досягнень О. О. Потебні не може обійтися жоден дослідник мови загалом, а мови фольклору тим більше, бо його можна назвати основоположником теоретичної лінгвофольклористики.

Література

1. Данилюк Н. О. Народнописенні одиниці мови в аспекті поглядів О. Потебні / Н. О. Данилюк // Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна : Філологія. — № 787. — Вип. 52. — С. 22—26.
2. Дмитренко М. К. Олександр Потебня як фольклорист: монографія / М. К. Дмитренко. — К. : Сталь, 2012. — 535 с.
3. Лисиченко Т. Ю. Харківські лінгвістичні традиції в контексті сучасного національного та світового мовознавчого досвіду / Т. Ю. Лисиченко. — Лінгвістичні студії: зб. наук. праць ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. — 2015. — Вип. 40. — С. 171—179.
4. Потебня О. О. Естетика і поетика слова: збірник / О. О. Потебня. — К. : Мистецтво, 1985. — 302 с.
5. Потебня А. А. Из записок по русской грамматике / А. А. Потебня. — Т. 3. Об изменении значения и заменах существительного. — М. : Просвещение, 1968. — 551 с.
6. Потебня А. А. Из записок по теории словесности: Поэзия и проза. Тропы и фигуры. Мышление поэтическое и мифическое. Приложение / А. А. Потебня. — Х. : Паровая тип. и литогр. М. Зильберга, 1905. — 646 с.
7. Потебня А. А. Мысль и язык / А. А. Потебня. — К. : СИНТО, 1993. — 192 с.
8. Потебня А. Обзор поэтических мотивов колядокъ и щедровокъ / А. Потебня // Русскій філологічскій вѣстникъ. — № 1. — 1887. — Варшава : Въ тип. М. Земкевича. — С. 30—68.
9. Потебня А. А. О некоторых символах в славянской народной поэзии / А. А. Потебня. — Х., 1914. — 245 с.
10. Потебня А. А. О некоторых символах в славянской народной поэзии / А. А. Потебня. — Х. : Тип. ун-та, 1860. — 155 с.
11. Потебня А. А. Слово и миф / А. А. Потебня. — М. : Правда, 1989. — 624 с.
12. Українські народні пісні в записках Олександра Потебні / Упоряд. М. К. Дмитренко. — К. : Музична Україна, 1988. — 311 с.

УДК 811.161.2'367.622'366.54

Т. В. Фунікова

Національний аерокосмічний університет ім. М. С. Жуковського «ХАІ»

Становлення парадигми давального, орудного та місцевого відмінків множини іменників чоловічого та середнього роду в українській літературній мові XVII ст. (на матеріалі «Синопису» та «Хроніки» Ф. Софоновича)

Фунікова Т. В. Становлення парадигми давального, орудного та місцевого відмінків множини іменників чоловічого та середнього роду в українській літературній мові XVII ст. (на матеріалі «Синопису» та «Хроніки» Ф. Софоновича). У статті проаналізовано давальний, орудний та місцевий відмінки множини іменників чоловічого та середнього роду в літописних пам'ятках XVII ст. «Синописі» та «Хроніці» Ф. Софоновича в контексті української літературної мови XVII ст.

Виявлено як архаїчні, так і нові форми іменників у літописах, що властиві сучасній українській літературній мові. Встановлено, що система іменника, відображена в «Синописі» та «Хроніці» Ф. Софоновича, є перехідним етапом від системи іменника староукраїнської доби до системи іменника сучасної української літературної мови, бо, зберігаючи архаїчні форми (стародавні флексії, залишки форм двоїни тощо), вже поповнюється і багатьма новими формами (флексії -ам, -ами, -ах), властивими сучасній українській літературній мові.

Ключові слова: система іменника, українська літературна мова XVII ст., церковнослов'янська